

SAB • Adviesgroep

bezoekadres
Lovinklaan 1
6821 HX Arnhem

correspondentieadres
Postbus 479
6800 AL Arnhem

T [026] 353 71 40
F [026] 353 71 49
I www.sab.nl
E info@sab.nl

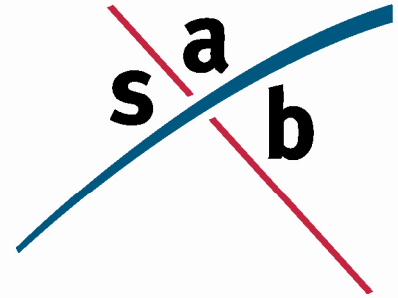
KvK Arnhem 09129459

SAB • Amsterdam

SAB • Arnhem

SAB • Eindhoven

SAB • Human Resources

memo

aan: Carla van der Biezen, Sigrid Hafkenscheid
van: Frans Kuenen
c.c.: Ariën Schaap
datum: 12 juli 2011
betreft: Plan van aanpak weidevogels gemeente Kampen

AANLEIDING

In het kader van de realisatie van de Bypass en aangrenzende woningbouw (Reeve) in Kampen gaat weidevogelgebied verloren. De provincie heeft hiervoor een compensatieplan opgesteld. Het gedeelte van de woningbouw komt voor rekening van de gemeente Kampen. De Provincie wil graag samenwerken met de gemeente en inzetten op gebieden die de gemeente al in een eerder stadium heeft gereserveerd voor natuurcompensatie (zoekgebieden). Voorwaarde is echter dat de al aangewezen zoekgebieden nieuwe natuur alleen ingezet mogen worden ten behoeve van gemeentelijke projecten. Dit is bepaald bij de overdracht van de gemeentelijke eigendommen (Kampereiland) in 2007 overgedragen aan Kampereiland Vastgoed NV. Bij deze overgang is vastgelegd dat eventueel vrijkomende gronden eerst worden "aangeboden" bij de gemeente om te bezien of natuurontwikkeling wenselijk is ter compensatie van gemeentelijke projecten. Als dat op dat moment niet het geval is, worden de gronden wederom verpacht. Door deze aanpak heeft de gemeente het mogelijk gemaakt om enerzijds de landbouw veel ontwikkelingsruimte te bieden terwijl anderzijds grote, aaneengesloten natuurcompensatie ontwikkeld kan worden. Samenwerking met de provincie om op de zoekgebieden te voldoen aan compensatieplicht met betrekking tot weidevogels is dus niet in het belang van de gemeente of de agrariërs ter plaatse. Een onderdeel van de bypass is het woningbouwproject Reeve. Hierbij gaat ook weidevogelgebied verloren en daarom geldt voor de gemeente een compensatieplicht voor dit gebied van minimaal 6 paar grutto.

Daarnaast ligt ten westen van Rijksweg 50 een terrein dat in gebruik is genomen door een modelvliegclub. De activiteiten van de club hebben geleid tot een extra compensatieopgave van 1 gruttopaar. Dit plan van aanpak is alleen gericht op de 7 gruttoparen die minimaal ten laste worden gelegd van Woningbouwproject Reeve en de modelvliegclub. Mogelijk wordt de opgave nog vergroot door andere gemeentelijke projecten. Het is niet nodig deze eventuele extra opgave in dit plan te benoemen. De overige te compenseren weidevogelgebieden van de bypass vallen niet onder de verantwoordelijkheid van de gemeente Kampen.

PROVINCIALE PLAN

Binnen het provinciale plan van aanpak met betrekking tot weidevogels is een aantal uitgangspunten opgesteld. Deze punten zijn:

- A. Realiseer compensatie zo dicht mogelijk bij de ingreep op voor weidevogels kansrijke plekken
- B. Bundel compensatieprojecten/plannen zoveel mogelijk
- C. Regel de compensatie duurzaam
- D. De kwaliteit in het gebied blijft gelijk of wordt verhoogd
- E. Geen initiatiefnemers de ruimte met creatieve oplossingen te komen
- F. Compensatie moet geregeld zijn voordat de ingreep plaatsvindt
- G. Monitor het compensatieproject
- H. Financiële compensatie als sluitstuk

A.) Doordat de zoekgebieden voor Natuur op het Kampereiland niet in de buurt van het gebied Reeve liggen, is het niet mogelijk om het eerste uitgangspunt van het provinciale plan over te nemen in het gemeentelijke plan van aanpak. Het dichtstbijzijnde zoekgebied (aan de westzijde van het Kampereiland) is niet geschikt om te worden ingezet voor weidevogels. De gronden zijn bedoeld om te dienen als bufferzone tussen het Natura 2000-gebied Vossemeer en eventuele toekomstige uitbreiding van het bedrijventerrein aan de westzijde van de kom van Kampen. Weidevogelbeheer past hier niet bij.

B.) Het bundelen van gemeentelijke compensatieprojecten en plannen is zeker een uitgangspunt dat ook voor dit plan van aanpak geldt.

C.) De gemeente Kampen heeft mogelijkheden om de compensatie voor weidevogels duurzaam te regelen. De zoekgebieden geven de mogelijkheid om voor meer weidevogels te compenseren dan alleen door de aanleg van de Bypass noodzakelijk is.

Compensatie wordt voor een aantal jaren geregeld en daarna valt men terug op bestaande regelingen (of op dat moment bestaande regelingen). De gemeente Kampen staat niet positief tegenover de Rijksregeling op basis van een 30-jarig financiële compensatie op grond waarvan de bestemming omgezet dient te worden naar een natuurbestemming. De verplichtingen t.a.v. compensatie a.g.v. een project op handeling eindigen op het moment dat de compensatie is gerealiseerd. In dit geval (maximaal) 10 jaar. Daarnaast is het niet redelijk en zuiver dat landelijke of provinciale algemene natuurdoelstellingen ten laste van een grondexploitatie worden gebracht. Als derde punt moet worden genoemd het realiseren van een nieuwe natuurbestemming buiten de bypass strijdig is met de gemaakte bestuurlijke afspraken. In het kader van IJsseldelta-Zuid is nl. afgesproken dat er naast de 300 ha nieuwe natuur in de bypass geen extra nieuwe natuur buiten de bypass wordt gerealiseerd. Dus ook geen weidevogelreservaten. Ook zal de bypass geen externe werking hebben.

D.) Voor het gemeentelijk plan van aanpak geldt dat bij gelijkblijvende kwantiteit, de kwaliteit moet worden verhoogd en wanneer de kwaliteit gelijk blijft, moet de kwantiteit worden verhoogd. Als de kwaliteit in een gebied gelijk blijft en de kwantiteit neemt niet toe dan is er feitelijk geen sprake van compensatie.

E.) Creatieve oplossingen van initiatiefnemers zijn zeker welkom wanneer dit kan leiden tot een toename in het aantal weidevogels zonder gevolgen voor andere partijen.

F.) In het geval van de modelvliegclub is het niet mogelijk om de compensatie af te ronden alvorens de activiteiten beginnen. Deze zijn namelijk al begonnen. In overleg met de provincie is besloten om in dit geval een uitzondering te maken. Hierdoor is de mogelijkheid ontstaan om meerdere plannen bij elkaar te bundelen (zie B).

G.) Monitoring vormt onderdeel van dit plan van aanpak.

H.) Het succes van het gehele plan van aanpak is gebaseerd op financiële compensatie. Dit vormt de motor van het weidevogelbeheer. Vanuit de compensatie voor de Bypass kan het weidevogelbeheer een beperkte periode worden voortgezet. In deze periode moet vooral ingezet worden op het afsluiten van contracten, inrichting van beoogde gebieden en het instellen van het gewenste peilbeheer. Wanneer de periode van financiële compensatie vanuit de Bypass voorbij is, dan kan worden teruggevallen op de reguliere compensatieregelingen.

COMPENSATIEOPGAVE

De gemeente Kampen heeft een compensatieopgave van in totaal 8 broedpaartjes Grutto; 7 broedparen komen op rekening van woningbouwproject Reeve, 1 is ter compensatie van de modelvliegclub. De benodigde oppervlakte voor 8 broedpaartjes is afhankelijk van de kwaliteit van de habitat. De maximale dichtheid die behaald kan worden is 1 broedpaar per hectare maar dit is slechts haalbaar onder ideale omstandigheden. Om zeker te zijn van een geslaagde compensatie dient een realistischere doelstelling te worden gesteld. Conform het provinciale plan van aanpak wordt een realistische inschatting gehanteerd met 1 broedpaar per 2 hectare. Dit houdt in dat de gemeente Kampen een gebied van minimaal 16 hectare moet "inrichten" als weidevogelgebied.

BEHEERASPECTEN

Om een perceel geschikt te kunnen maken als weidevogelgebied moet rekening worden gehouden met een viertal beheeraspecten:

- Waterpeil
- Bemesting
- Maaibeheer
- Beweiding

Waterpeil

Het grondwaterpeil moet liggen tussen de 20 – 40 cm beneden maaiveld in april en 25 – 45 cm beneden maaiveld in juni. Eventueel is een grondwaterstand van 0 tot 20 cm boven maaiveld in het vroege voorjaar ook mogelijk. Dit is alleen mogelijk in de zoekgebieden voor natuurcompensatie. Deze zijn al aangewezen voor compensatie van gemeentelijke projecten.. Door de provincie is als randvoorwaarde gesteld dat er

geen bijzondere maatregelen voor waterpeilen mogen worden genomen ten behoeve van weidevogelcompensatie wegens mogelijke ongewenste effecten in de omgeving.

Bemesting

Een goed weidevogelbeheer kan niet zonder het toepassen van bemesting. Hierdoor wordt verzuring van de bodem voorkomen en wordt een goede ontwikkeling van het bodemleven bevorderd. Dit zorgt voor goede foerageeromstandigheden voor weidevogels. Bij voorkeur dient voor bemesting droge stalmest te worden gebruikt.

Maaibeheer

Het maaibeheer is cruciaal in weidevogelbeheer. Door het aanpassen van maidata en het werken in een mozaïek krijgen weidevogels de kans om succesvol te broeden. De kuikens kunnen gebruik maken van weidegronden die op dat moment ideaal zijn voor deze levensfase. Omdat het maaibeheer specifiek gericht moet worden op de situatie ter plaatse en ook gedurende het seizoen moet kunnen worden bijgesteld is het niet mogelijk om hier een exact maaibeheer aan te geven. Hiervoor wordt verwezen naar literatuurgegevens hierover, bijvoorbeeld het beheerplan Noorderrandweg.

Beweiding

Extensieve beweiding kan een goede maatregel zijn om aanvullend te gebruiken bij het weidevogelbeheer. Of dit noodzakelijk is, is afhankelijk van de situatie ter plaatse en de behaalde resultaten.

PLAN VAN AANPAK

Om te voldoen aan de compensatie voor weidevogels vanuit de gemeente Kampen bestaan twee mogelijkheden. Hieronder worden de mogelijkheden beschreven. De uiteindelijke invulling van het plan van aanpak zal bestaan uit een combinatie van opties. Bovendien zal de invulling aan de hand van monitoring kunnen worden bijgesteld.

Zwartemeerpolder en Cockspolder

In het noorden van de gemeente Kampen zijn twee zoekgebieden aangewezen voor nieuwe natuur. Beide gebieden zijn laag gelegen en hebben van nature een hoge grondwaterstand. Ook is de grondwaterstand hier eenvoudig te regelen zonder dat dit direct gevolgen heeft voor omliggende percelen. Een ander perceel aan de Noorderrandweg direct ten westen van de Zwartemeerpolder is reeds ingericht als gebied (plas-dras) voor steltlopers ten behoeve van extra (bovenwettelijke) compensatie voor de Zuiderzeehaven. In totaal is hier circa 14 hectare omgevormd tot natuurterrein. Van deze 14 hectare heeft 8 hectare betrekking op extra compensatie in het kader van de Zuiderzeehaven en 6 hectare is bedoeld voor toekomstige projecten (Van den Brandhof, 2009). Dit jaar zijn hier enkele honderden grutto's geteld (mondelinge mededeling W. Poortman). Deze waarneming had echter alleen betrekking op foeragerende dieren. Het gebied herbergt 0 broedparen en is dus niet geschikt om te dienen als compensatie in het

kader van de ontwikkelingen beschreven in dit plan van aanpak.

Binnen deze zoekgebieden zijn enkele boerenbedrijven gevestigd die de gronden pachten van Kampereiland Vastgoed NV. Eén agrariër op het Kampereiland heeft aangegeven zich in te willen zetten voor weidevogels. Omdat uitgebreid weidevogelbeheer binnen het agrarische deel van het Kampereiland een externe werking kan hebben op de bedrijfsvoering van andere bedrijven, is dit niet zonder meer mogelijk. De agrariër in kwestie is bereid zijn bedrijf te verplaatsen naar één van de twee polders. Daar is uitgebreid weidevogelbeheer wel mogelijk gelet op doelstelling zoekgebieden. Doordat op het Kampereiland percelen vrijkomen voor intensief agrarisch beheer, kunnen andere agrariërs hiervan profiteren door uitbreiding of verplaatsing van bedrijvigheid.

Kampereiland (agrarische gronden)

Op het Kampereiland hebben de meeste gronden een agrarische doelstelling. De agrariërs krijgen hier ruimte om te intensiveren en te groeien. De nieuw op te richten SPLIJ+ (Stichting Particuliere Landschapsdiensten IJsseldelta +) kan worden benaderd om namens de gemeente onderhandelingen te voeren met agrariërs. De gemeente kan hierbij beheervergoeding (compensatie) geven voor het afsluiten van privaatrechterlijke beheercontracten tussen de SPLIJ+ en agrariërs. De agrariërs geven daarbij aan hoeveel grond zij kunnen en willen inzetten voor het weidevogelbeheer. De hoeveelheid grond kan, afhankelijk van bodemtype, grondwaterstand en wijze van beheer, worden gerelateerd aan een aantal gruttopaartjes. Wanneer voldoende grond is ingezet ter compensatie van woongebied Reeve en de modelbouwclub, dan hoeven in het kader van dit plan van aanpak niet meer contracten te worden afgesloten. Als blijkt dat dit een goed werkend instrument is, dan kan dit door de gemeente worden ingezet voor andere projecten.

Een belangrijk onderdeel van deze aanpak is een meerjarige monitoring van de ontwikkeling van de weidevogels. Deze monitoring is niet alleen noodzakelijk om te bepalen of de uiteindelijke compensatieopgave is behaald maar ook om eventueel tussentijds het beheer bij te stellen.

Omdat het weidevogelbeheer kan leiden tot een verminderde opbrengst en arbeidsintensiever is dan het reguliere, grootschalige beheer is het belangrijk om gedurende meerdere jaren een reële compensatie te voorzien en de daarvoor benodigde middelen te reserveren (b.v. gelabeld storten in Groenfonds).

MONITORING

Alle ingrepen voor weidevogels moeten worden gevolgd in de tijd. Hierdoor kan worden bepaald wanneer is voldaan aan de compensatieopgave. Bovendien vormt monitoring het belangrijkste instrument om het weidevogelbeheer eventueel in de tijd bij te stellen. Door op de juiste momenten informatie te verzamelen over de toestand van de weidevogels (aantal broedparen, status van de nesten en jongen), kan worden besloten de maaidatum of het grondwaterpeil (indien weidevogelbeheer gestapeld wordt met andere compensatieopgave) aan te passen. Monitoring is essentieel als het gaat om te beoordelen of compensatie is gerealiseerd.

KOSTENBEREKENING

In het Compensatieplan EHS & weidevogels IJsseldelta-Zuid (Bouman & Reimerink, 2011) is een globale kostenraming opgenomen voor het realiseren van de weidevogelcompensatie voor IJsseldelta-Zuid. Hieronder volgt een kostenraming die gericht is op de gemeentelijke compensatieopgave. Deze kostenraming is gebaseerd op Bouman & Reimerink (2011). In tegenstelling tot andere berekeningen is hier niet uitgegaan van de kosten per hectare maar van de kosten per grutto broedpaar. Dit omdat er onduidelijkheid is over het aantal te compenseren broedparen en omdat het hierdoor eenvoudiger is om verschillende beheervormen naast elkaar in te zetten. Omdat de in te zetten gronden al in bezit zijn van Kampereiland Vastgoed NV en omdat de gemeente Kampen hier aandeelhouder in is, zijn geen verwervingskosten opgenomen in de beraming.

Globale kostenraming

Deze globale kostenraming gaat uit van de volgende uitgangspunten:

- Er wordt uitgegaan van 16 hectare in te richten compensatiegebied (1 broedpaar per 2 hectare).
- Gedurende de jaren dat de weidevogelstand nog niet de maximaal beoogde omvang heeft bereikt zijn de beheerkosten als compensatiekosten te beschouwen. Op het moment dat de weidevogelstand op het gewenste peil is, zal het beheer vanuit reguliere subsidiestroom bekostigd moeten worden. Voor de bedoelde periode is uitgegaan van 10 jaar. Deze is gebaseerd op ervaringen met weidevogelbeheer en de in het Handboek natuurdoeltypen aangegeven ontwikkelingstijd van nat matig voedselrijk grasland (zonder specifieke botanische waarden, daarvoor geldt al snel een ontwikkeltijd van 25 jaar of meer).
- Voor inrichtingskosten (eenmalig) is uitgegaan van:
 - Eenmalig vrijzetten van incidentele (hout)opstanden EUR 125,331 / ha
 - Voorzieningen voor het opzetten van grondwaterpeil EUR 2.000,002 / ha
- Er is bij de variant beheerovereenkomst gekozen voor bedragen behorend bij het (nieuwe) subsidiestelsel natuur- en Landschapsbeheer. Dit subsidiestelsel hanteert richtbedragen, welke de verschillende provinciale stelsels naar eigen inzicht kunnen gebruiken. Uitgangspunt hierbij is dat het reële vergoedingen zijn, die de onkosten dekken, maar niet zo hoog zijn dat ze staatsteun verlenen.

Op basis van deze uitgangspunten ontstaat het volgende overzicht van kosten voor het compenseren van 1 gruttopaar. Deze kosten zijn gemiddeld over de eerste 10 jaren. Er is onderscheid gemaakt tussen compensatie binnen de zoekgebieden en compensatie met behulp van contracten met reguliere agrariërs.

Compensatie binnen zoekgebieden

Kosten		Kosten per jaar
Inrichtingskosten	€ 4.250,-/broedpaar (eenmalig)	€ 425,00
Beheer	€ 12.560,00 / broedpaar	€ 1.256,00
Totaal		€ 1.681,00¹ per broedpaar per jaar

Compensatie buiten zoekgebieden (beheercontracten agrariërs)

De jaarlijkse beheervergoeding conform tarieven agrarisch natuurbeheer subsidiestelsel
Natuur en Landschapsbeheer – Weidevogelgrasland met rust.

Kosten		Kosten per jaar
Inrichtingskosten	€ 4.250,-/broedpaar (eenmalig)	€ 425,00
Beheer	€ 27.520,00 / broedpaar	€ 2.752,00
Totaal		€ 3.177,00¹ per broedpaar per jaar

De kosten voor compensatie binnen de zoekgebieden wordt lager ingeschat omdat het beheer effectiever kan worden uitgevoerd. Deze kostenraming is indicatief. De uiteindelijke kosten zullen pas bekend zijn na het sluiten van overeenkomsten (met agrariërs). Na afsluiten van de overeenkomsten en na de eerste gegevens uit de monitoring zal blijken of de compensatie binnen de kostenraming kan worden gerealiseerd. Redelijkerwijs mag worden verwacht dat dit wel het geval zal zijn.

CONCLUSIE

De gemeente Kampen kan met de zoekgebieden voor nieuwe natuur in het noorden van Kampereiland voldoen aan de compensatieopgave met betrekking tot weidevogels (wel met stapeling met andere compensatieopgaves). Ook met behulp van beheercontracten tussen SPLIJ+ en agrariërs op Kampereiland kan op duurzame wijze geschikt weidevogelgebied worden gerealiseerd. Het nadeel van deze laatste aanpak is dat door het handhaven van bestaande waterpeilen een lagere dichtheid aan weidevogels gehaald kan worden dan binnen de zoekgebieden tenzij het weidevogelbeheer zijn invulling krijgt in een

¹ Kosten gebaseerd op Bouman en Reimerink, 2011.

relatief nat gedeelte op het Kampereiland. Er moet evenwel vanuit worden gegaan dat meer grond zal moeten worden ingezet om te voldoen aan de compensatieopgave. De wijze waarop de compensatieopgave kan worden ingevuld is afhankelijk van de bereidheid van betrokken agrariërs, de omstandigheden ter plaatse en de resultaten van de monitoring.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

Brandhof, van den, P.M., (2009). Beheerplan Noorderrandweg, Adviezen voor het beheer van natte graslanden ten behoeve van pleisterende en/of overwinterende watervogels/steltlopers en broedende weidevogels. Rapport 09-026. Ecogroen Advies, Zwolle.

Bolt, J., Moons, K. & Hustings, F., 2010. Weidevogelbalans 2010. Beek- Ubbergen.

Bouman, H. & Reimerink, J., 2011. Compensatieplan EHS & weidevogels IJsseldelta-Zuid. Tauw, Utrecht. Weidevogelcompensatie, plan van aanpak. Project IJsseldelta-Zuid.